

16. GRAŠKA

D I A G

Paradiž: Upanje

Medtem ko Michael Haneke s svojo *Ljubeznijo* (Amour, 2012) kot po tekočem traku pobira najprestižnejše nagrade, deset let mlajši Ulrich Seidl, še en avstrijski »mojster nelagodja«, v naglem tempu snema: v manj kot letu dni je končal tri igrane celovečerce in se z vsakim od njih uvrstil v tekmovalni program enega izmed treh najpomembnejših evropskih filmskih festivalov. Letošnja, 16. izdaja festivala avstrijskega filma Diagonala se je začela prav s Seidlovim najnovejšim celovečercem **Paradiž: Upanje** (Paradies: Hoffnung, 2013), ki je premiero doživel nekaj tednov prej na Berlinalu. S tem filmom je režiser končal trilogijo o treh hrepenečih ženskah, v okviru katere je lani posnel *Paradiž: Ljubezen* (Paradies: Liebe), ki je bil krstno predvajan v Cannesu, novembra pa ob veliki pozornosti tudi na LIFFu, in *Paradiž: Vera* (Paradies: Glaube),

ki je tekmoval na beneškem festivalu. Na Diagonali si je bilo prvič mogoče ogledati tudi vse tri filme v enem večeru.

Tridelni *Paradiž* se torej začne z *Ljubeznijo* – zgodbo o Dunajčanki Teresi, korpulentni 50-letni materi samohranilki, ki se odpravi v Kenijo iskat ljubezen, najde pa zgolj seks in razmerja, v katerih ni jasno, kdo koga bolj izkorišča – starejše bele turistke mlade temnopolte domačine ali obratno. *Vera* sledi Teresini sestri Anni Marii, fanatični katoličanki in pristočasni misijonarki, ki med dopustom hodi po hišah s kipcem Matere božje v rokah in pod geslom »Avstrija mora znova postati katoliška« skuša spreobračati nevernike. *Upanje* pa se osredotoči na Teresino preobilno 13-letno hčer, ki poletje, ko se mama kot seksualna turistka potika po Keniji, teta pa misijonari po avstrijskih do-

movih, preživlja v shuševalnem kampu za mladostnike. Tu se med špartanskim drilom v telovadnici, predavanji o zdravem prehranjevanju in najstniškimi pogovori o seksu v njej prebudi ljubezen do štirideset let starejšega zdravnika, ki nadzoruje hujšanje mladoletnih preobilnežev. *Paradiž* je vsekakor izjemen filmskomaratonski podvig, a žal njegova zadnja etapa v primerjavi s prvima dvema zapusti precej bled vtis.

Sicer pa je Diagonala, namenjena vsakoletnemu pregledu avstrijske filmske ustvarjalnosti, med približno 500 prijavljenimi avstrijskimi (ko)produkcijami z letnico 2012 ali 2013 izbrala za predvajanje v osrednjem, tekmovalnem sporedu 46 celovečercem (22 igranih, 20 dokumentarnih in štiri eksperimentalne) in 52 kratkih filmov, mednje pa razdelila 15 nagrad v

Festival avstrijskega filma Gradec (12.-17. 3. 2013)

skupni vrednosti skoraj 155.000 evrov. V spremljevalnem programu je bilo tokrat prikazanih 58 filmov.

V igrani sekciji tekmovalnega sporeda sta poleg Hanekejeve *Ljubezni* in prvih dveh delov Seidlove trilogije izstopala še dobitnik Diagonaline nagrade za najboljši igrani celovečerec *Sijaj dneva* (Der Glanz des Tages, 2012) in na lanskem Berlinalu nagrajena *Stena* (Die Wand, 2012). *Sijaj dneva* je režiral že uveljavljeni italijansko-avstrijski režijski tandem Tizza Covi in Rainer Frimmel. Tako kot njun prisrčni igrani prvenec *Punčka* (La Pivellina, 2009) tudi *Sijaj dneva* v psevdodokumentarnem slogu pripoveduje o neobičajnem življenju neobičajnih ljudi – tokrat so to nekdanji cirkuški artist Werner (znan že iz *Punčke*), gledališki igralec Philipp, moldavski emigrant Victor in njegova

majhna otroka. V osnovi fiktivna zgodba, ki je nastala skozi improvizacijo, vsebuje številne elemente iz življenja nosilcev glavnih vlog, osrednji temi filma pa sta pojmovanje svobode in odnos igralcev do zunajgledališke realnosti.

Nekaj povsem drugega je *Stena* – napačen in natančno zasnovan komorni film, ki ga je po kulturnem, leta 1963 objavljenem istoimenskem romanu avstrijske pisateljice Marlen Haushofer režiral Julian Roman Pölsler. Kdor pozna knjigo, si najbrž težko predstavlja, da bi bilo po njej mogoče posneti dober film, a Pölslerju je uspelo ustvariti pravo malo filmsko mojstrovino – o ženski, ki se nekega dne v idilični gorski pokrajini, kamor se iz mesta pripelje na krajši oddih, zaleti v nevidno steno in kmalu zatem spozna, da jo je nedoumljiva prepreka, ki ji onemogoča vrnitev domov,

obsodila na bivanje brez človeške družbe. Vse, kar ima na voljo za nadaljnje življenje, ki ga mora zastaviti povsem na novo, je lovsko koč, pet domačih živali, travniki in gozd. Da ne bi izgubila razuma, začne pisati: poročila o težkem vsakdanu, ki ga zaznamujejo skrb za domače živali, obdelovanje zemlje, lov na divjad ter občutja strahu, žalosti in obupa, se prepletajo s temeljnimi eksistencialnimi vprašanji in ostro družbeno (samo)kritiko – edino bitje, ki ruši harmonijo v naravi, je človek ... V cinemascopeu posnet in z Bachovo glasbo podložen film je poln impresivnih podob veličastne, a obenem grozljive alpske narave, prežema pa ga otožno-skrivnostna atmosfera. Režiser je kar dvajset let čakal, da je lahko odkupil pravice za adaptacijo romana, za pisanje scenarija je porabil sedem let, snemanje pa je trajalo štirinajst mesecev.

Stena

V dokumentarni sekciji je bilo, kot je za avstrijsko kinematografijo značilno že vrsto let, ogleda vrednih filmov še več kot v igrani. Eden od njih je **Moja nikakršna družina** (Meine keine Familie, 2012) – šokantno pričevanje 34-letnega režiserja Paul-Juliena Roberta o zloglasni komuni Friedrichshof, ki jo je leta 1972 na vzhodu Avstrije osnoval in skoraj dvajset let vodil dunajski akcionist Otto Muehl. Namen komune je bila vrnitev ljudi k naravi in svobodni seksualnosti, za dosego tega cilja pa je bilo po Muehlovem prepričanju treba odpraviti osebno lastnino, zatreti vsakršne tabuje ter zavrniti koncept jedrne družine in z njim povezano »bolestno fiksacijo« v odnosu med materjo in otrokom. Režiser, ki se je rodil in do svojega dvanajstega leta živel na Friedrichshofu, v dokumentarcu skozi intervjuje z mamo in nekaj prijatelji ter s pomočjo tokrat prvič javno prikazanih arhivskih posnetkov razkriva Muehlovo avtokratsko-hierarhično ureditev te nekoč največje evropske komune ter različne oblike eksperimentiranja in zlorab, ki so zaznamovale vsakdan tamkajšnjih otrok.

Zelo zanimiv je bil tudi dokumentarec **What Happiness Is** (2012). Režiser Harald Friedl se je pred tremi leti odpravil v Butan, kjer je od septembra 2010 do avgusta 2011 spremljal izvedbo nenavadnega državnega projekta – merjenja »bruto nacionalne sreče«, na budistični filozofiji osnovanega indeksa dobrega duševnega in telesnega počutja prebivalstva. Skupine anketarjev, opremljene z obsežnimi vprašalniki, so osem mesecev potovale po državi in spraševale prebivalce o njihovih željah, strahovih, zdravju, delu, premoženjskem stanju, družinskem in družabnem življenju, zadovoljstvu s politično ureditvijo države in o vsem drugem, kar vpliva na občutje sreče. Butanska vlada želi zdaj na osnovi rezultatov anket začrtati smernice nadaljnega razvoja te demokratične ustavne kraljevine, velike za dobri dve Sloveniji, pretežno gozdno-gorate, težko prehodne, poseljene z le malo več kot 700.000 prebivalci in za vplive iz tujine precej nedostopne. Butan je po mednarodnih merilih še vedno ena najrevnejših držav na svetu, hkrati pa je skoraj edina, katere z ustavo določen

model gospodarstva sploh ni usmerjen k rasti; v tej azijski deželi bolj kot BDP cenijo zdravje, neokrnjeno naravo, mir in – srečo.

Navdušujoča sta bila tudi glasbeni dokumentarec **Oh Yeah, She Performs!** (2012, Mirjam Unger) in angažiran dokumentarni kolaž **727 dni brez Karama** (Die 727 Tage ohne Karamo, 2013, Anja Salomonowitz). Prvi prikazuje dve leti iz življenja štirih mladih in uspešnih avstrijskih glasbenic – Gustav, Clare Luzie, Terese Rotschopf in Luise Pop –, ki se preživljajo z izvajanjem pesmi, ki jih tudi same pišejo in producirajo. **727 dni brez Karama** pa v izrazito estetizirani obliki predstavi, s kakšnimi nečlovečnimi birokratskimi zahtevami se morajo v Avstriji spopadati zakonski pari, če je eden od partnerjev prišel iz katere od držav »tretjega sveta«.

Iz pestrega spremljevalnega programa letošnje Diagonale izpostavimo retrospektivo, posvečeno enemu najproduktivnejših, najbolj vsestranskih in samosvojih nemških režiserjev – 61-letnemu Dominiku Grafu, ki se je od leta 1975 do danes podpisal pod več kot 60 televizijskih in kinematografskih produkcij. Uveljavil se je predvsem s kriminalnimi filmi in serijami (ki jih med drugim odlikujejo hibridnost, rafinirani dialogi, mojstrska igra in nenavadni, večplastno oblikovani liki), ob teh pa v njegovem opusu najdemo tudi čisto drugačne stvaritve – filmske eseje, avtorske melodrame, zgodovinske filme ...

In če se za konec vrnemo k osrednjemu programu: 16. Diagonala je potrdila, da je avstrijska kinematografija še vedno v vrhunski kondiciji, interesi in angažiranost tamkajšnjih filmskih ustvarjalcev pa so vse prej kot omejeni.

Oh Yeah, She Performs!

Sijaj dneva

Paradiž: Upanje